

Bagsiden af den industrielle revolution

Fremskridtet, der kom med den industrielle revolution, havde sin pris. Gamle veletablerede erhverv og fag blev overflødige, og arbejdsforholdene i den nye industri var ofte under al kritik. Allerede i industrialiseringens start var der protester. Arbejdere i Cornwall gjorde oprør i 1727, 1757 og igen i 1773. Utilfredse tekstilarbejdere nedbrændte flere fabrikker i 1776, fordi de gav færre jobs til en lavere løn. I Skotland arbejdede kulminearbejdere og saltarbejdere på slavelignende vilkår indtil 1799, uden ret til at søge andet arbejde uden deres arbejdsgivers tilladelse.

Det britiske landskab ændredes markant af nye opsende fabrikker, og den enorme vækst i de store byer satte sit præg på bolig- og sociale forhold, og udfordrede byernes infrastruktur og forsynings-systemer. Byerne var fyldt med røg, sod, larm og ekskrementer fra mennesker og dyr i gaderne. Forureningen fra industrien lå som et tæt tæppe over byerne og blev beskrevet med et nyt ord *smog* (sammensat af ordene "smoke" og "fog"). Luften var kun klar, når fabrikkerne var lukkede om søndagen. Oveni kom stanken og smittefaren fra floderne, der tjente som både kloakker og vandforsyning for byernes befolkning. Eksisterende boliger blev delt op for at få plads til alle de nye indbyggere, og baggårde blev inddraget til nye byggerier, hvor de fattigste boede i 2., 3. eller 4. baggård uden lys og luft. En kommission, der undersøgte leveforholdene i Newcastle efter et koleraudbrud i 1854, opdagede, at halvdelen af de fattige familier kun havde ét værelse til deling, og at der i de fleste huse ikke var adgang til toiletter og rindende vand. De steder, hvor der var vand, var der ingen, der havde ansvaret for rengøring og vedligeholdelse af vandsystemet.

Industrialiseringen og urbaniseringen udfordrede sundhedsforholdene i et hidtil uset omfang, ikke mindst i London. Det var ikke noget, myndighederne forholdt sig til, og sygdomme og epidemier var et stadig tilbagevendende fænomen. For at få myndighederne til at tage problemerne alvorligt grundlagde lægen Thomas Wakley (1795-1862) i 1823 tidskriftet *The Lancet*, der endnu i dag er et af verdens førende lægetidsskrifter. I 1829 blev der argumenteret for et bælte af parker rundt om London, samt kloakker og renovation. At situationen var grell, kan ses i antallet af epidemier.

I 1848 døde 14.000 af kolera alene i London, og i 1858 blev byen ramt af *The Great Stink*, hvor parlamentet på grund af sin beliggenhed ved Themsen var nødt til at dyppe gardinerne i kalkklorid på grund af stanken fra floden. Det førte til en hastvedtaget lov, der skabte grundlaget for konstruktionen af et nyt kloaksystem i byen og bygningen af *the Embankment* langs floden, der indeholdt kloak og underjordisk jernbane, og samtidig tjente som en ny trafikåre gennem byen.

I 1842 døde cirka 85.000 børn under 1 år i Storbritannien, og den gennemsnitlige levealder i Manchester var 26,6 år, og i Liverpool 28,1 år. De første offentlige sundhedsinspektører, *Medical Officers of Health* kom i 1840'erne.

Dødsfald forårsaget af epidemier, i Storbritannien og London

1832	32.000	heraf 7.000 i London
1848 - 1849	61.000	heraf over 14.000 i London
1853 - 1854	26.000	heraf 10.000 i London
1866	15.000	heraf 6.000 i London

Forholdene i Manchester inspirerede tyskeren Friedrich Engels (1820-1895), en af kommunismens fædre, til i 1845 at skrive bogen *Arbejderklassens Forhold i England*. Han påviste, at sygdomsdødeligheden i Manchester var 4 gange så høj som i de omgivende landområder. Engels viste også, at børnedødeligheden i Carlisle steg fra 44 til 47 procent af de 0-1-årige efter den industrielle revolution. Hans hovedpointe var, at arbejdernes levevilkår var blevet væsentligt dårligere end i det før-industrielle samfund. Også forfatteren *Charles Dickens* havde øje for de barske forhold og skabte med sine populære bøger opmærksomhed om de fattiges levevilkår i industrialiseringens England. I 1854 udkom for eksempel romanen *Hard Times*, der foregik i en fiktiv industriby *Coketown* ("Koksby") og beskrev arbejdsforholdene i industrien. Fabriksejeren i bogen viser sig til sidst at være en svindler og bedrager. Samtiden var generelt enig i, at arbejderne havde fået det værre.

<https://storbritannienshistorie.ibog.forlagetcolumbus.dk/?id=196&L=10>